

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 76

Tilleggsspørsmålsnr.

Emne: Dei kloke

Oppskr. av: Yngvar Meiland

(adresse):

Fylke: Troms

Kommune: Nord Troms

Bygdelag:

Gard:

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eigen kunnskap,

B. eller om den er etter andre heimelsmenn (navn, alder, heimstad, yrke).

SVAR

Regler som brukes ved helbredelse, m.v.
Alle er fra Nord-Troms. - Noen av dem er
også kjent og brukte i Finnmark.

Fra Maubdal og Kåfjorddal er følge endre på
lappisk.

1. Voft bacä, godat edet maait Jesus
johai mossa aldde.

På de andre steder i Nord-Troms kjentes
ikke den lappiske form, men oversatt til
norsk bruktes den både i Skjervøy og
Kværangen. I Kartohimo brukte på lappisk.

Jeg var selv vidne til at Henrik Schönr
ning i Kværangsboen brukte den.

Han fikk oppgit pasientens fulle navn
og alder som han skrev opp for å ha den
liggende foran sig når han leste. Han
satte et glass med vann foran sig ved
siden av siddelen. I dette røste han
omkring med en kvist (man kunde bruke
all slags stål) mot sota.

Han fortalte at han leste pasientens
navn, alder, regler på norsk, Faderens
og velsignelsen - alt 3 ganger.

Så ga han pasienten å drikke vannet.

17302

Ichönning sa at der var folk som det ikke nyttet å lese over. Her hadde Gud bestemt at de fikk ha plagen.

Av andre hørte jeg at der var folk man ikke fikk stoppet blod på.

Disse mennesken regnet man for å ha begått dødsynd som der ikke fantes tilgivelse for, og derfor, ble ikke råden på dem

Overskående ^{regel} oversatt: Helbredelsen skal være så sterk som eddiken Jesus drakk på korset.

Alle sa at reglen virket sterkest når den ble lest 3 ganger sammen med gvelsigelsen og Fadervor

Man kunde også nevne sykdommens navn eller bare ordet sykdom efter begyndelsesordet: Helbredelsen av din sykdom navn på dem, o. s. v.

2 Følgende som meget ligner fremgangs- måten i Jak. 5, 14-15. fikk jeg av to menn.

Den må bare brukes i største nød ved de sværeste smertu og ved stor blødning. Stå ser på den syke og spør ham om han

han at Jesus er Guds søn. Ivaren han
 bekræftende lagde sin hånd på det onde
 sted eller på patientens hode. Man kan
 også se ham i hænder og si.

I Jesu navn, for intet har jeg fået det,
 for intet gir jeg dig det i F.S.H. navn.

Jeg befaler i Jesu Kristi ~~navn~~ Guds søns
 dyre navn, all din smerte og ve, din
 pine og plage å forsvinne som Jesus
 smerte forsvant da han døde på korset.
 Fader vor og velsignelsen.

Hvis du har en broder med dig skal
 du få ham til å legge hånden sammen
 med dig, på den syke.

De to jeg snakket med om denne frem-
 gangsmåte fortalte at de begge hadde
 praktiseret den, men meget sjelden. De
 var ikke lystne som de sa, å bruke
 så "sterke" ord.

3. Følgende kjemtes på norsk både i
 Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvænangen.
 Terling Steimur, Olderdalen fortalte at han
 hadde lært den av Ulsgård i Vadsø.
 Olav Ringstad fortalte at han også hadde
 lært den av Ulsgård.
 Nu en sykepleierske, en gifti Nordreisa
 Sigrun Larsen, som er fra Kiberg og i mange

är han varit på Vardö og som kjente Uusgård,^{4.}
fik jeg vite at han hadde lært reglen av
en kvæningsværing.

Både Olav Gundersen, Birtavare og Kvernik
Schönning kjente reglen på finsk. de
brukte
Lesta den både på norsk og finsk efter
som det höiet.

Når man læste denne formel kunde
man gå frem som under 1 nevnt, ved
å røre om med stål i vann.

Denne formel ble nevnt som en av
de kraftigste og måtte bare brukes i
svære tilfælde.

Ordlyden er: Så visst og sant som
boimans makt har nederlaget den
herre Jesus i Etkemans utegård,
så visst og sant skal denne din
sykdom (smeeste eller sykdommens navn)
fare i luften og jord og i sjøen og blive
helbredet i Jesu martyrs navn.

Dette stadfester jeg med disse ord i F. S. H.
navn, Fadervor og velriksen.

Man kunde lese den 3 ganger.

den ble også brukt ved store blødninger.

4. Følgende ble brukt ved smeeste: 7

Jesu navn bortan jeg smerte og ~~ved~~
i F.S.H. navn, Faderen og velsignelsen.
Noen brukte ikke Faderen og vels.
Ola brukte også å skyke nedover det
smertende len 3 ganger mens man løste.

5. Ved slag, stot og sår skulde man legge
det skadede sted mot den ting som hadde
forvoldt skaden og si: Ta gullet og
sølvet ditt tilbake i Jesu navn, Faderen
og velsignelsen, alt 3 ganger.

6. I Jesu navn skal du vare til denne sykdoms
snore, som eddik Jesus drakk på korsst.
Gå ut og utdiv og helbred denne
sykdom hos N.N. Faderen og vels.
Alt 3 ganger.

Ved innvortes sykdommer løste man
I Jesu navn skal du ~~drives~~ ut den natur-
lige gang snore - o.s.v.

Ola Ringstad, Nordreisa fortalte at han
brukte denne regle.

Peder Jakobsen, Bergmo, Nordreisa hadde
den oppskrevet. Han fortalte at han gjennom
en annen hadde den fra den kjente læsler
danske fører ^(død) Edrik Johnson, ^(død) Clauddel
(Pammelsberg).

Andre kjente den også. - det underlige

ord snore, skulde ikke være en fælløstift
i alder tid for snore. Men alle de som
kjendte reglen holdt på ordet snore.

7. 7 Spør navn til den som er syb, bliv, eller han
blodforgiftning. Ta en sten, eller et jern
og si: Dette jern (eller sten) som jerverke
evige, binder jeg dig i F.S.H. navn. Gou
Gud slægt denne Jordans flod skal
dette blod (sydom) stå for dig i himmelen
i F.S.H. navn. Amen.

Johan Olsen, Østfjordhøne hadde skrevet
opp denne formel like før han døde, og
gitt den til en slektning av mig, som
lot mig skrive den av.

Under en samtale med Henrik Schouning
fortalte denne mig at han kjente den.

I Kåfjord (Olav Gundersen) og i Nordreiss
(Kristian Knutsen Bakkeby som er fra Østfjord
i byggen) fortalte man at man kjente
den.

8. (og 9)
Følgende hadde min slektning også fått
oppskrevet av nevnte Johan Olsen. Olav
Gundersen, Bitavane brukte den i denne
form og også som i 9. Olav Gundersen
sa at man når man leste skulde holde

i patientens høyre lillefinger.

da Moses førte Israels børn over det røde hav, da måtte han stå ifølge Herrens ord, så skal og denne stå ^{sykdom, blødning} av (ikke hos) N.N., som er døpt i Herrens navn. Faderen og velsignelsen.

9. Og så som Jordans flod måtte stå skal denne blødning stå av (ikke hos) N.N. som er døpt i den heeniges navn. Og som Kishi blod borttøredes på korsets træ av hans legeme, så skal denne blødning borttøres i F.S.H. navn. Faderen og velsignelsen.

Den siste formel bekræftes ved svær blod-
minger

10. Ved eksem og ublett skulde man be stille Gud om hjælp og under denne fikk man åpenbart hvilken formel man skulde bruke. da lærte man først Faderen og så formelen, og der vilde da ~~et~~ i tankene komme hvad slags eksem det er, soleksem, eller om man har fått den av vann eller jord.

Nils Blomstereng, Manddal (Gammelsberg) fortalte mig fremgangsveien slik.

Hadde man fått åpenbart at det var soleksem ~~skulde man ta et stykke brøt~~ skulde man ta patienten med ut i rik sol

og la ham sitte mest en stund. Så folder du hendene med krakeløst mellem dem, og holder hendene oppå hodet og leser formelen.

N.B. brukte den lappiske form av 1. Føderor og vels. Omt 3 ganger.

Var elevenen av jord, tok man på samme måte jord mellom hendene, var den av sjøen eller ferskvann, ~~holdt~~ man hendene i sjø eller ferskvann. Og var den av luften skulde man liksom gripe ut i luften med hendene.

Man kunde også gjøres dette for en syk, uten at denne visste om det. Man måtte vite hvor gammel han var og hva hans fulde navn var.

N.B. sa det da slik: denne ^{krime} man N.N. som er x år gammel og døyt i F.S.H navn + formel

Hos Olous Gundersen, Kåfjorddel (Birtavare) var jeg tilstede hvor en gammel nabo kom inn og vilde tale med ham på to manns hånd. M. G. svarte at du fremmede kunde han stole på - han var ikke partig, så det var bare å si fra hva han vilde. Naboen sa da at han hadde fått et sterkt bløende ublekk (stygge skoper) i ansiktet og opuste om Olous kunde hjelpe ham.

Blous spurte mig om jeg vilde være tilstede. Da jeg svarte ja, gikk han ut og hentet inn litt jord og holdt den mellom hendene, slik som Nils Blomsterung fortalte, efter først å ha lagt den på etrommen; og laste så stille ned sig selv over naboen.

Han fortalte mig efterpå at han hadde brukt den kappriske form av l.

Omtrent 2 uker efterpå så jeg den syke. Han var da kvitt ubstøttet. Jeg spurte ham ut, og han fortalte da at bløen skanset skaks han gikk fra Blous og neste dag kveggvorte de vestende sør å tørke, og i løpet av noen dager, faldt skoppene av og huden var hel.

11. For verk fikk jeg følgende formel av Kurling Scheinnes, Olderdalen: I så verk å vann i F.S.H navn så som de 3 brødre Fadrah, Mesik og Skeduego ble ved engelens bevarer fra ildens kraft. i F.S.H. navn Faderwor og velsignelsen alt 3 ganger.

Jeg hørte flere steder i Nord fylket & P. omtale som en som kunde. Han ble budstift ~~flere~~. Men jeg var der, kom der en mann med sin voksne datter.

Hun hadde blodforgiftning i en fot. E.G.

var ikke hjemme. de måtte da reise med uforsatt sak. Hjerten gråt da hun gikk i båten. - Da jeg spurte Karlings kone om hvorfor piken gråt, fortalte hun mig årsaken. - Hun fortalte da at det var ofte folk kom til dem for å få hjelp.

Da jeg senere traff E. P. igjen spurte jeg ham ut, og han opplyste mig da om hvad han kunde. Han kjente flere av forannevnte former, og ga mig noen andre. (kfr. nedenfor.)

12.

Følgende brukes ^{sj.} for blodstopp, behandling og blodforgiftning. Den kjentes ^{av} nesten alle jeg snakket med.

Patientens navn, alder, stopp, hit er du kommen og ikke lenger. Om du er kommen som det stolte havs bølge skal du vende tilbake i Jesu navn. Om du er kommen gjennom videre skal du vende tilbake gjennom endåre i F. S. H. navn Fadervor til faders og vels. 3 ganger.

13.

Blodstopp: stå stille blod som Israels søn gikk over Jordan som på det brøle land.

14.

Stopp blod: Les Fadervor uten å puste mens man holder på såret.

15. Itaus røde blod likesom Jordaus flod
 stod for Israels bøn, så de gik over
 med bønne føtter. I F.S.H. navn

16. I F.S.H. navn. Gorn Jesu blodflod på korset
 stille stod, så skal og din blodflod stille
 stå i F.S.H. navn. Faderen og velsignelsen

Denne skal Johan Olsen, Østfjorthavn
 ha burt. Han pleiet, hvis det var en
 som lå å skrive formelen på et stykke
 papir og legge den under hodeputen til
 den syke. - Han burt den på samme
 måte (iflg. hans sønn) ved blodforgift
 ning.

Andre kjente også formelen.

17. For blodforgiftning (Jøel Marten Johansen,
 Østfjorthavn & Også kjent av Olav Gundersen,
 Olav Ringstad og andre)

Legg stål på og navn sykdommen. I F.S.H.
 navn. Her er ikke plass til N. N. sykdom
 eller smerte, men til helbredelse er der forfærdig
 plass i F.S.H. navn. Raffalag og Faderen. Det
 hele 3 ganger.

18. For smerte. Legg en slitt hein på det
 onde sted (iflg. Olav Gundersen skal heina
 varmes) og si Jesu navn minni pohjakseen.
 Kasua sie minke tämä on kasunut

jälkin kristukseen pinaminen ja
kuolemaa.

Læses 3 ganger eller enntu bedre 3x3.

19. Ta 3 stener ned for flodmålet og legg
på det overkente sted.

Jesuksen nimien pohjaksi. Syyvi
tämän pahutta ja rian, ja piä vaara
kylmä ja lämmin varausa pittä.

Delte læses 3 ganger over hver sten, som
dupå kastet ned for flodmålet.

Følge Mous Gundersen kunde man bruke
formelen for utølet. Da la man stenerne
3 m ned for flodmålet på samme sted
man hadde tatt dem.

20. Ghyk 3 ganger med 3 fingre nedover
det smertende lem for å ta bort verk og
si velsignelsen og Faderen til Trel og fra det
rude.

Johansen skreidit
Karl ~~Waldberg~~, ~~Waldberg~~ fortalte at han
far tok skitt under dørtokken og strøk
med denne nedover lemmet og ellers forholdt
sig som foran

21. Glaus røde blod som jordens flod stod for

Jesus. J. F. S. H. navn

22. Glopp blod som havet stod for Israels

boim. J. F. S. H. navn

der er flere varianter av disse formelen

Noen brukte ordene Israels børn, Jesus
Moses - alle erke over det Røde Hav
ellu Jordan.

22. ~~Et~~ Guldude fomter er av en annen art.
som disse to

Teisu veri punonen miinkün sen
mies seisui Helvetin maan päälle, joka
lauantain iltana voiteltiin) kerhiä.

(Oversatt. Gtopp røde blod ^{ette-} som den mann
sto på Helvedes jord, sta han lordags
kvelden suuvte homagene.)

23. Man skulde ved lindere blødning stoppe
blodet ved å spytte på såret ^{og justand} man skar sig på
veri, miksi veistit veljes.

(Gtopp blod, hvorfor skar du din brov.)

24. Til ham som sto sig, blåste man på stedet
og sa tui (vi) höna kakka, tui höna kükka,
tui, tui, i morra blir det godt.

25. Når en hu kalut skulde man føre en
brunende stikke over denne - oppover
lærene og fremover ryggen og si. I Jesu
navn skal du ikke komme noen etterverk.

26. For kaulpine skulde man ta en pinne og
stikke omkring den verkende taum, og si
Bort verk i Jesu navn, og gjemme pinden
en sted hvor ingen kunde se den.

26. For å verge sig mot mus i høy laden, skulle man ta 3 dotter høy (3 "tygger") og legge 3 sten i dem. Spark dem så når du står baklengs inn i laden med venste fot og si. Ikke skal ~~de~~ mus skade min lade mer enn disse 3 stene.

Ikke så aske på lagulvet.

Denne kjente bare Olav Ringstad underisen og Mons Gundersen, Birtavann.

27. For å få vised skulle man springe 3 ganger mot sola rundt masten (man sier masstra) og plyske.

28. Følgende fortalt Erling Skinner, Olderdalen han hadde hørt av Mikkel Mikkelson, Käbjord. M.M. var en ledende lastadriansk talem som døde for noen år siden. - Det fortalte om ham at han hadde helbrudet mange og desuten også kunde sette tyven fast.

Kewik Schoning, Kvernungen fortalte at han hadde spurt M.M. om det var synd å sette tyv fast, men ikke fått ordentlig svar av ham. H.D. var i tvil om dette, de fleste jeg spurte mente at man bare kunde øyøse dette med det ouden hjelp. - Men andre mente det motsatt. (hfr. formel lenger ned)

Det fortalte om M.M. at han hadde laksmat ute på Fimmurak. Han var plaget med at noen skal ^{laks} avnosta. Da ble han arg og

og mente ^{at} han ^{at} skulde, løse tyven.
 Han laste noe over nota om kvelden. Om
 morgenen da han kom for å se til den,
 lå den en båt ved nota. Mannen som
 var i båten kom ingen vei, hvor meget
 han enn prøvde å ro. - Da likte han
 til nota, sa han til mannen at nu
 kan du dra, men husk at du ikke kommer
 flere ganger hit. - Mannen slapp da
 løs og rodde bort.

M. M. s formel var slik
 Mandags morgen efter at duet ting var
 borte eller for månen var borte, skulde
 man slå opp ulen å si noe og gå for sig
 selv og slå hors og si Abraham skal dig
 binde, bli hors Isak skal dig holde, slå
 hors, Galamon skal dig finne og du skal
 komme igjen med det du har tatt

29. For å bevare sit gods mot tyv, skulde man
når man sattu det fra sig si. ~~Fø~~
Arlig har jeg bekommet det, arlig skal
jeg beholde det i Jesu navn.

30. No mottsatt art er følgende. ^{sort} Trine ullgarna
rangveien (noen sa man skulde slå 3
kunter på det). Man skulde legge det
(dra det rundt) på bakk efter en vante.
Når han lå på tikstia, idet man sa at
man skulde ha las til sine eiendeler.

Alltråden skulde man legge, endu
det man vilde bevare. - Tyven vilde bli
stænde, eller måtte komme igjen med
det han hadde tatt.

For å være sikker at rådet virket, (om
man skulde ha tatt feil at den døde likevel
var salig) skulde man legge ullgarnet
på veien foran en hest. Gikk hesten
over var garnet uten virkning.

31. Tekk man, outt i fjøst, skulde man
gå i den krå som var lengst borte fra
døren (diagonalt) og legge sig på kne,
og lese hroskryemulsen

32. eller gå rundt fjøst mot sola 3 ganger
og lese hroskryemulsen og tilslutt si
Jeg befaler alt outt å vite herfra i
F. S. H. navn, Fadewen og vels.

33. Fandt man virkelig i fjæra, skulde man
ta 3 spåner av det og legge igjen. Da ble
man ikke plaget efterpå om den skulde
"henge uo" igjen ved det.

34. Fra Kvanaugen har jeg videre følgende:
For verk: Jesus helbrøder den verkbrøder sønn (kattus)
I Jesu navn borkfælder verken alt ved Guddoms
makt. Fadewor til fæie oss - alt 3 gænger.

35. Blotbryg: Som kverren stauset Noas flod så
stausen og en dette blod hos N.N. Fadewor.
Alt 3 gænger.
Variænt med Jordaus flod isidæmfor Noas fl.

36. I stoppe sjøen: Brønningene (ikke brønning)
under båten, båten oppå og Guds nåde overst.
Variænt: Båra under båten o.s.v. (Skjervøy, Kvanaugen)

37. På samisk. Čatsi vanas veiddde vanas nældde
ja Finilla armo paimmus (Fra Kåfjord)
En fætter av mig, Johannes Skerriksen skilænd
fortalte at han høite overskændte av færen,
men det var mange andre både i Lyngen, Skjervøy
og Kvanaugen som ljunste fonnellen.

Johannes fortalte at han en gang var i nød.
Han hadde båten lastet med ved. Da han kom
forbi et skjær, reiste den sig pludselig i stilla
en kjæmpebåre, og han høite nu var hans
siste time kommet for han vilde brette ned
og kurses mot skjæret. Farens lærdom høstet
han pludselig. Han tok en åre og slo mot sjøen
idet samme den høstet på å bryte over båten, mens
han samtidig høste fonnellen. Sjøen la sig under gængen

Noen av mine mest koste over den syke uten å legge hendene på dem. Andre la hendene på, men det var de færreste, blott Gundersen og Herrith Schöning gjorde det ikke, mens Olav Ringstad og Erling Skinnens gjorde begge deler.

De siste mente at man var sterkere hvis man hadde en med seg til å holde seg i venstre hånd, mens man la den høyre på den syke.

En ting som alle advarte mot var ved store blødninger ållene (føels. ved en fødsel) ikke måtte lese for hurtig for da kunde patienten blive, ja endog dø. Man måtte lese formlene langsomt, og i slike tilfælde helst no 1, 3, 6, 8, 9 eller 12. De andre var av svakere virkning. H. Schöning sa at man måtte lese som om man var "tullat" - ^{bare} noen ord efter hvert neste stammende.

Man kunde også helbride på avstand. De måtte man vite nøyaktig navn, fødselsdag og år og adresse på patienten. Korte flere tilfælde om fjernstopp av blødning, hvor man hadde budstyk, ringt eller endog telegrafert om hjelp.

H. Schöning sa at han ikke lenger vidde

gjorde dette, da det tok så læfteure.

~~18~~
19

Om mig selv kan jeg bare fortælle følgende.

Schoning sa til mig da jeg hadde snakket med ham i 2 dager, at nu kan jeg fortælle dig så meget at nu får du hjælpe mig.

Jeg la da hånden på ham og lærte for mig selv formel 3. - Dette var midt dagstiden, og jeg gikk oppover til en gård lauger opp. Da jeg om kvelden kom med lå Sch. på en divan. Han som ellers er meget pratsum var helt taus. Jeg prøvde å snakke med ham, men han svarte nesten ikke. - Neste morgen da vi stod opp var Sch. i godt humør og pratil og lo, og da vi drakk kaffe sier han til mig. Du svarte vel på kvelden, jeg ikke snakket igjennom, men så mye omst kan jeg ikke hatt i min tid som da. - Han fortalte at det var det og selv i herene så han nesten ropte. Da han la seg om kvelden sovnet han med en gang og sov hele natten uten å våkne. Tilles pleiet han for verken i herene å stå opp flere ganger i nattens løp. - Du følte han ingen smerte og gikk lett. -

Jeg merket da jeg fortsatte utover fjorden at jeg ikke var i form som før, men

benkte ikke over det. - Noen dager efter da jeg reiste syttoner igjen stød Pch. ned veien, og jeg spurte gjenn~~om~~ vieduet i bussen hvordan det stod til. Han lo og vinket at alt var bra.

Shopping så i Olesfjord hos en tante, og var der et par dagers tid. - Her fikk jeg ~~de~~ opplysninger om ting jeg aldri hadde vært bort i (kfr. nedenfor.)

Tante had meg om at jeg måtte løse over hende. Jeg gjorde det. Benkte samme formell som til Schoning. Dette var om kvelden. Jeg sov dårlig om natten og om morgenen var jeg helt ute av form. Det var som om luftene fullstendig ~~sva~~ ~~sva~~ og jeg lå nesten hele dagen da jeg kom til Iborslett. Den siste uke jeg var ~~Maripä~~ var jeg helt giddestløs og først noen dager efter at jeg kom hjem, kom jeg til hekkene igjen. Jeg var ikke syk i den forstand at jeg var well eller hadde ondt, men det var som om all makt var borte.

Har efterpå tenkt om det kunde ha noen forbindelse med håndpaleggelsen, og at man da mistet kraft.

Men man hadde evne til å helbrude og ta bort verk, ved å skyke over med hendene

Jeg mindes på om jeg har fått noe i av
fra hende av det samme.

Han fra min ungdom huske at når
vi gikk i nattmørke tok i en gjente, så
ble alltid jeg gjentkjent, selv om jeg
gjorde meg utyemmelig ved å ha fremmede
blar på meg. Hadde jeg en gang tatt bort
i en gjente, kjente hun meg med en gang
igjen. - I sommer spurte jeg flere av
dem, hvordan de visste det var meg.
Noen svarte at de kjente det på sig,
og et par sa at jeg hadde så, rare
hender, de fikk en rar følelse i kroppen
når jeg holdt dem fast.

Ichönung mente at vanligvis kunde man
ikke hjelpe ^{sig selv} sine nærmeste, særlig ikke
kona. Bare i ytterste nød kunde man
greie det. - Andre mente at det ikke
betydde noe om det var ens egne eller
fremmede, og flere fortalte at de hadde
sluppet blod på sig selv og tatt bort
verk.

Om avdøde Ole Vilum, Ramlseid fortelles
at han skar sig skjygt under slaktning.
Han skrev opp en farvell og la kona om
å gå i stuen og lese den. Men det hjalp
ikke. Han så da på hvad han hadde

skrevet y det viste sig at kona hadde lest et ord feil. Da kona så laote riktig fantt hun mannen lusermet i fjøset, men blodet var stoppet. Hun hadde laot for fort.

Det var helst menn som, leste, men også kvinner kunde gjøre det. De måtte bare passe på å tildekket hode. Var de barhodet nytttet det ikke.

Kaas Bukkevolds kone i Østvik, Nordreisa og Marie Henriksen, Karvik i Kvæanganen fortalte begge at de tok bort smerte og verk ved å bruke formel no 20.

Den førstes søigerdatter fortalte at en smedpike hun hadde brakt armen y hadde stor smerte. Bedstemoren stök hende over armen y holdt hende i fanget.

Smertene gikk bort og piken ble kjørt til sykehuset i Nordreisa, uten å føle noen smerter i buddet.

kfr. eller hvad som for er nevnt om slike ting.

Under en samtale hos tante med en søsoger av henne Jonas Johansson Molvik

79 år, fortalte derum mig at der eksisterede 2 svartbøker som var skrevet med ruter,

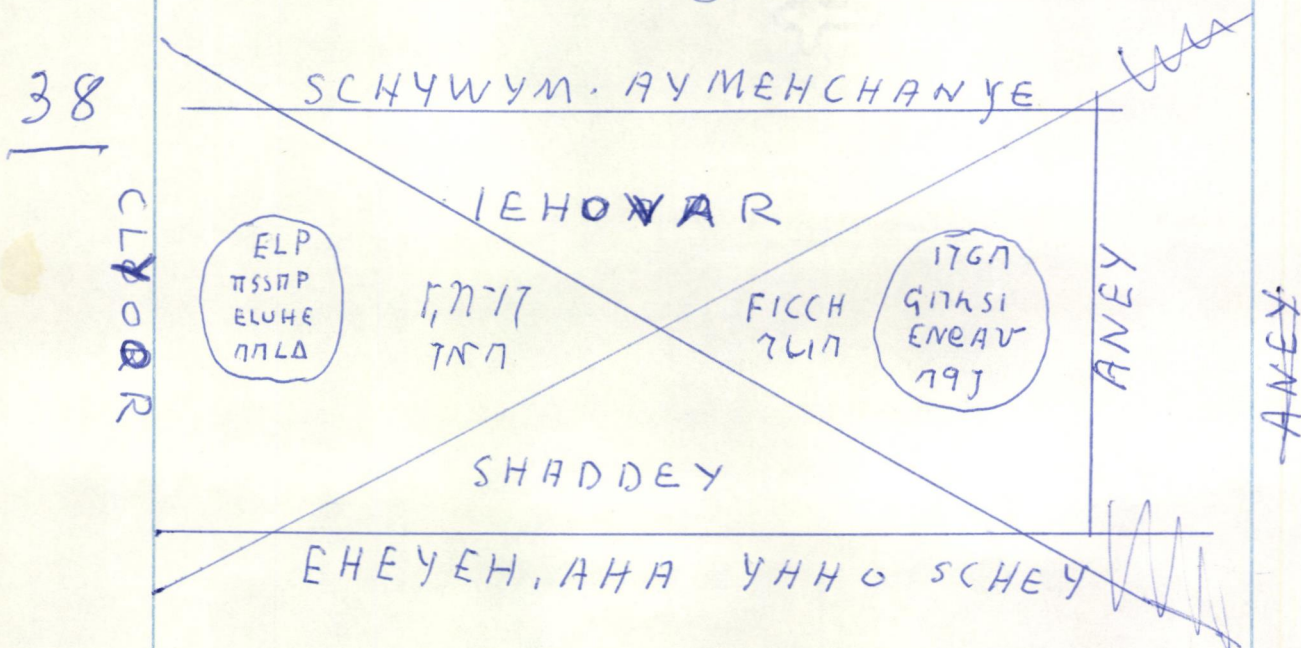
og du var mange som var på jakt efter
 dem. Ikke som han snakkelt begynte
 jeg å spekulere på om han skulle
 være i besiddelse av en slik. Jeg
 begynte noen rimer for ham og han
 kunde lese dem. Senere på dagen gikk
 jeg bortover til ham. Jeg prøvde forsiktig
 å spørre ham ut, men han var forbeholden.
 Tante hadde sagt til meg at jeg ikke
 skulle gi meg så lett med ham, så om
 han svarte litt tvert, kom jeg stadig inn
 på det samme. Han ble nesten forværet
 og sa til meg at du er svært så nærgående.
 Tilslutt innrømmet han at han hadde
 en bok skrevet med rimer. Jeg spurte
 om å få se den, men det nektet han. Da jeg
 slo frem på hans alder og hvem som skulle
 ha den efter ham, svarte han at han hadde
 gjent den slik at ingen vilde finne den.
 Han vilde ikke at noen skulle lære det som
 var i den, for det var så nye ord i den
 som måtte forsvinne. - Han vilde ikke ut
 med hvor han hadde den fra, men tante sa
 han hadde den fra faren, som kunde litt
 av tvert.

Der ligger altså noe til grunn for at man
 kaller slike folk rimerer, og det heter å rime

blant mange norskeleude.

For saarsa Nils Oslakson, Logje
fikk jeg folgende tegning som man
skulde legge i sengen til den syke, eller
denne skulde bore den pa sig. Naar man
ga den til ham skulde man "terke"
med sig selv at han skal bli frisk

Abo keires ajatelle

Abel fortalte at han hadde fått denne
annulett av en finlander. Han hadde
den på et stykke vanlig skrivepapir.
Norges svartebøker! Han fortalte at
der skulde vanlike tilsalgs i Finland
de skulde vanlykt i de senere år. Første
avisen fortalte andre, at der skulde van
overbet slike tilsalgs (på norsk.)

I Kvanaugen fortalte du om en aadil kone som lev på med forskjellige kunster. Hun sa at hun hadde svartbok og noen var redd hende.

Da hun døde fantt man hos hende et hefte som var rydd sammen av forskjellige utklipp, med magiske oppskifter. En av mine hjemmelsvenner Elisabet Mortensen Kaurik, sa at noen av utklippene var av et blad som hun sa hadde samme navn som Peter Dass hadde brukt på en bok.

Det kan ikke være andet en klipp av et lite blad i bokform som kom ut med noen hefter (husker jeg ikke feil 6,) under første verdens krig. Det het den nye Nordlands krompet - I dette var der noen formulærer.

Og der var også utklipp av aviser i det hefte kona hadde, så hun har hatt noe også andetsteds fra.

Heftet ble brukt.

Peder ~~Blom~~ Blomberg, Blomberg i Nordreisa fortalte meg at han den gang han var på noen for 46-47 år siden, var borte i en liten bok med forsk. formulærer. Han nevnte at den første av dem hadde som tittel «Odin ~~og~~ folebenet.» - I denne

bok var der blandt andet formularer for
 å stoppe blod, ba kort verk, Tamupine
 o. s. v.

Han hadde lært sig utenad noen av
 disse, og brukte dem nu og da ut gjummen
 årene. Han utbylte sig, da jeg spurte
 om resultat, at der hadde skjedd utrolige
 ting. - Ikke alltid, sa han, men ofte så
 funderlig at man måtte spekulere på
 det, og funderde sig over hvad som kunde
 skje.

Sællers har man kortover bygdeene funnet
 et og andet hefte, ofte en skrivebok, hvor
 man har funnet forsk. formularer, men
 overalt sier arvingene at de har brukt dem.
 Ole E. Følksen, elstfornik i Kvaungen
 nu nærmere 80 år, beklaget sig over at han
 var så dum å bruke et hefte som han fant
 i sin fars pengebiste da han døde. Det var
 efter hans beskrivelse et hefte med ca 50
 blad. Nesten alle var skrevet med
 formular av mange slag både på norsk,
 lappisk og finsk. - Han sa at han var så
 ung og tosket at han ikke trodde på slikt,
 og derfor brukte heftet for at jolk ikke
 skulde få vite hvor overtroisk faren hadde
 vært.

Følgende fik jeg av Nils Blomhering,
Mauddal.

Han hentet 9 meode ember og spurte meg
om jeg visste hvad korst på dem betydde.

Jeg gjorde meg undrende og da ~~sa~~ han at det
var tegn på Jesu lidelse og død.

Ved svære sykdommer skulde man gi
den syke å spise 3 av barene. Så skulde man
ha tre bar i litt vann og ved sig selv lese

I Jesu navn skal all vor gjerning stå. Herre
Jesus Kristus du som har lidet for mine synder
ta mig i nåde denne skuld og bønnehør mig
arme synder så jeg hos visselig at din mildhet
være vindelig. Hjælp denne mann (kvinne, barn)
at ~~den~~ ^{denne} sykdom, hva enn helst det være vil, helbredes
dette gjør du av din store nåde, ikke for min skyld
men i din enbårne Jesu Kristi navn. — Helbredelsen
skal være ~~et~~ så sterk som ediken Jesu drakk
på korset. Faderen + velsignelse.

Så får den syke drinke vannet med barene i.

Legg så de 3 siste bar i vann og les det samme
opp igjen og patienten drikker vannet med de
3 siste bar i. Så leser man det samme igjen
for 3dje gang.

Det leser man for sig selv.

Jeg spurte mange andre om de kjente denne.
Bare Kristian Knutsen, Bakkeby Nordre som er
fra Stafford i Lyngen sa at han hadde vært borte
der, og Erling Skjernes, Olderdalen, fortalte

at han hadde hørt den av N.B.

28

N.B. sa at han egentlig kunde den på lappisk,
men oversatte den til norsk for mig. I

Sprøget kan synes noe gammelmødig, men
det skyldes at man bruker gamle postiller og
holder på gamle former når man taler om religiøse
ting. I dagligtale er det moderne språk.

N.B. nevnte at denne formel måtte man
bare bruke ved alvorlige sykdommer.

I Manddalen hadde du vært en mann
man kalte Buvsi Tsak (Bü Tsak) fordi
han i lang tid hadde bodd i en bu.

Han døde for noen år siden.

Om han fortalte N.B. og mange andre at
han behøvdte med kirkeveld. Han hadde
alltid noe liggende hjemme i små poser
på en lulle.

Ved alvorlige sykdommer, når han ikke
gjøret den ved læsing, gikk han på kirke-
gården, for å få hjelp, som man utbytte
sig. Og efter som ordet gikk var mange blitt
friske.

Men ingen hadde tatt læsning efter ham, da
man bare kunde det ved å selge sig til den
oude. - Man mente at denne Tsak kunde
gjøre out også, men var hadde et godt og
vennlig sinnelag og bare vilde hjelpe folk.

At han har hatt muld i små luller er
sikkert, hvor han nu en har hatt den fra

29

derfor fikk jeg for mange prov fra ellers
forstandige, pålidelige folk som selv hadde
sett posene.

En fortalte at han hadde en stygg sultst,
som han gikk ned til Isak. Han tok
en liten pose av byll og la den på sultsten
og mumlet noe over den. - Slanmen var
god neste dag og blodforgiftningen som var
"under armen" var smidd. På spørsmål
svarte utkommande at hjertene under
armen var så store som moltebær og så
orde at han ikke kunde bevæge armen.

Isak Huviksen (Borri F.) døde for ca. 20 år
siden.

slan fortalte om ham at når han ble budseint
kunde han stå opp fra middagsbordet og
legge i vei lange veier. Da brukte han å si,
at han følte det på sig at det hastet.

Om ~~den~~ Isak Leiviksen, Manddal og alle de mange historier.

Silmar Pedersen fortalte at han roede på krogen sammen med Isak og fisket der.

De bodde i en rosbåt. Isak havde en kasse øppe under bålet. Den kveld hadde de lyst fisk og F rekte opp for H i krogen. Selv skulde han legge ned.

Isak sovnet skales, men H. lå våken.

Det er fjære sjø. H. høyr noen gå i fjæra og øser en båt, som så settes på sjøen, og høyr tydeleg båten la vannet.

Kan duver på luvem det kan var som er i deres skø. - der var flere båter, men folkene var tyvne.

Høyr så at en båt til øses og settes, og velken da Isak.

De høyr da en tredje båt øses. Isak ber da H. om å gå ham bytten (fiskeklappen) og H. skal flytte seg fra båten, for høyr de mere skal F. gå ut.

det bli stille og F. sovnet.

Så høyr H. som om der kommer gående en mann med vann i støvlene, for det sirklet. Han kommer helt til døren og tar i bytklappen. Der hopper F. opp og bærer og sier at nu får han fjære seg. De høyr da mannen springe i sjøen.

F. spør H. om han forstår noe av dette, og han svarer nei. F. sier da at i skoa vilde der om 3 eller ~~to~~ bli ført et lik i land av en som var druknet.

Dette skjedde. der kom et likfølge fra Birkenes med liket av en mann som var druknet i elven der.

Skivan og broen hadde vært oppe i dalen og hugget ned. På hjemvei sin kvelden kommer de forbi Fraks hus. Lampen er kengt. ~~H. sier~~ Broen vil gå inn, men de vil ikke for han er sulten og vil hjem og ha sig mat.

Da de går forbi huset er der ikke snakk for, og de ser F. stå ved lampen og ha hånd i ^{en} nål.

F går inn hjemme høyr de F. snakke inne i kjøkknet. Broen ble redd og vilde ikke gå inn og sier at dette kan ikke være rett for F. var hjemme og nu høyr de ham her. - Du var bare ca 100 m mellom husene.

H. får liksom broen inn. Da sitter F. i kjøkknet, og hadde vært der en god stund. Han var liksom blest, som de noen minutt i forveien så ham hjemme.

H. sier da til F. at der var visstnok fremmede hos deg. Frak spør hvem det var, men H. svarer bare at der var, en?

Frak går skales hjem, og kommer like etter tilbake og spør om hvem de så. De svarer begge at de kjente ham ikke.

Neste dag kom F. igjen og spurte om hvem de hadde sett. Da de ikke så det, sa F. at de ikke skulde try sig om det, for der var ting som kengt som man ikke forsto.